

Марко Вовчок (М.О. Вілінська-Маркович) та її чоловік фольклорист і етнограф О.В. Маркович відвідали Ніжин у листопаді-грудні 1851 р., де Маркевичі зупинилися у М.Т. Симонова, що пізніше виступав у літературі під псевдонімом М. Номис. Крім того, Марко Вовчок ще кілька разів була проїздом у нашому місті, зокрема, у серпні 1857 р. по шляху з Немирова до Орла та зворотнім шляхом до Немирова у жовтні того ж року. Були Марковичі проїздом у Ніжині також у кінці грудня 1858 р.

На початку ХІХ ст. у нашому місті побували під час своїх мандрівок історик Д.М. Бантиш-Каменський та письменник І.М. Долгорукий, які залишили свої спогади про Ніжин.

У серпні 1840 р. з Петербурга до Лубенського повіту через Ніжин разом з своєю дочкою Катериною Єрмолаївною проїздила Г.П. Керн. Як відомо, О. С. Пушкін присвятив Ганні Петрівні поетичний твір “Я пам’ятаю мить чудову...” (1825 р.), а М.І. Глінка в 1840 р. поклав його на музику і присвятив романс Катерині Керн. Стан її здоров’я вимагав від’їзду з Петербурга, але фінансові справи у них були далеко не блискучі. М.І. Глінка на свої кошти придбав карету для подорожі і супроводив їх до Катєжни, де вони розсталися: Глінка поїхав у Новоспаське, а Г.П. Керн з дочкою далі на Україну.

До нашого часу по вул. Поштовій в основному зберігся комплекс споруд поштової станції. Як архітектурний і культурний пам’ятник минулого, пов’язаний з іменами багатьох видатних людей, він заслуговує на увагу. Тут планується створити музей художника М.С. Самокиша.

Юрій Сергійович Москаленко

ЛИСТИ З СІМНАДЦЯТОГО ВІКУ

опубліковано:

Під прапором Леніна (Ніжин). – 1983. – 26 січня. – С. 4.

У 1665 р. воєводою Ніжина був призначений І. Ржевський. Ім’я цього талановитого воєначальника згадується в історії у зв’язку з пізнішими подіями, зокрема, з боротьбою проти турецько-татарських загарбників під Чигирином у 1678 р.

Від царя Олексія Михайловича він одержав письмову настанову щодо своїх обов’язків та майбутньої служби. На воєводу і гарнізон стрільців, перш за все, покладалась охорона міста: “По городу и по острогу, и по стенам, и у крепостей, н на отъезжих сторожах, где пригоже, и у государевой казны служилых людей держать”.

Прибувши до місця призначення, він надіслав листа з повідомленням про прийняття від свого попередника “Верхнього земляного міста Ніжина” та доповів про стан справ. Так виникло листування між ніжинським воєводою, з одного боку, та московським урядом з другого, яке тривало до 1667 р. Цікаво воно тим, що дає деякий додатковий матеріал про історичні події того часу, обов’язки воєвод, стосунки з полковниками козацьких полків і місцевим населенням та відомості про укріплення міста.

Якщо воєвода одержував дані про появу ворожих військ, він мав негайно повідомити про це київського боярина, гетьмана та ніжинського полковника, а при загрозі безпосередньої небезпеки гінцями оповістити населення округи з тим, щоб воно мало можливість, захопивши з собою провіант, прибути до міста під захист його укріплень.

Охорона прикордонної смуги теж покладалась на ніжинського воєводу, щоб не проникли на цей бік Дніпра ворожі “лазутчики”. А тому всі, хто приходив або приїздив до міста у торгових чи в якихось особистих справах з іншої місцевості, зобов’язані були записуватись у “Приказной избе” в спеціальні книги. Без цього ніхто з прибулих із литовських, польських чи то московських і українських міст не мав права перебувати в Ніжині, а мешканці міста надавати їм притулок. У містечках і на заставах від ніжинського гарнізону одночасно знаходилося у наряді 175 стрільців.

На нового воєводу чекало багато невіршених справ, пов’язаних з ремонтом укріплень, зокрема, міського валу, поповненням гарнізону, який з різних причин став малочисельним, та створенням запасів хліба на випадок облоги міста.

З листа воєводи від 7 січня 1666 р. дізнаємось і про деякі деталі щодо оборонних споруд. Так, над земляним валом, який стіною оточував Ніжин у XVII ст., височіло одинадцять дерев’яних башт. На десяти з них були встановлені піщалі, тобто кріпосні гармати, що знаходились на озброєнні російських військ у XVI та XVII ст.

Проте, для них не вистачало потрібної кількості пушкарів. Згідно з царським указом на службі в місті повинно було рахуватись 2028 стрільців, а воєвода прийняв від свого попередника лише 459, та й ті, що залишились, давно не одержували платні. Вимагали ремонту житла стрільців. Про всі ці справи й повідомляє ніжинський воєвода. В листі від 1 серпня 1666 р. воєвода доповідав, що під Монастирище приходили татари. Вони захопили в полон багатьох людей, які працювали на полях та забрали й погнали табуни коней і скоту. Під Монастирищем був бій, а потім татари пішли на Галицю. У листі мовиться також, що в цей день на трьох ніжинських міщан, які працювали в полі під Талалаївкою, напали двоє кінних татар і поранили їх. Двом міщанам пощастило відбитись, а третього татарі захопили в полон.

Більш тривожні відомості подано у листі від 22 жовтня 1667 р. У ньому воєвода писав, що 9 жовтня прийшли до Ніжинського повіту в с. Володькову Дівицю (тепер Червоні Партизани) війною татари. Багатьох людей побили і в полон взяли, а по хуторах захопили табуни коней і скоту, йшли далі через Остер на с. Липів Ріг. А з ними були поляки. Потім стали табором за п’ять-шість верст від Ніжина.

Оскільки нависла загроза для ряду міст Лівобережжя з боку союзників королівської Польщі – кримських татар, до 31 жовтня російське військо одержало розпорядження вирушити з Белгорода і спільно з українськими козацькими військами дати відсіч загарбникам. Відчувши небезпеку, татари спішно відступили.

Така ще одна сторінка з далекого минулого нашого міста.

